

Sağlık Çalışanı Olmaya Aday Öğrencilerin Boyun Eğici Davranışlarının İncelenmesi

The Investigation of Submissive Behaviours of the Students Candidated for Health Professions

İsmet EŞER*, Leyla KHORSHID*, Gülşah GÜROL ARSLAN**

İletişim / Correspondence: Gülşah Gürol Arslan Adres / Address: Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, 45020, Manisa
Tel: (0236) 339 13 18-36 Faks: (0236) 232 00 58 E-mail: ggrolarslan@gmail.com

ÖZ

Amaç: Araştırma Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik-Ebelik ve Tıp Fakültesi öğrencilerinin boyun eğici davranışlarını (BED) incelemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu'nda öğrenim gören Hemşirelik-Ebelik Bölümü ve Tıp Fakültesi'nde öğrenim gören ve tabakalı örnekleme tekniği ile seçilen 100 öğrenci oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında sosyodemografik özellikler anket formu ve Boyun Eğici Davranış Ölçeği (BEDÖ) kullanılmıştır. BEDÖ puanı arttıkça BED eğilimi de artmaktadır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı-yüzde, Kruskal-Wallis (K Independent Samples Tests), Independent Samples T Testi ve One Way ANOVA kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin BED Ölçeği puan ortalaması 38.11 ± 9.73 olarak bulunmuştur. Hemşirelik öğrencilerinin BED Ölçeği puan ortalaması 34.40 ± 8.82 , ebek öğrencilerinin 40.33 ± 8.44 , tıp öğrencilerinin ise 38.71 ± 10.25 olarak saptanmıştır.

Sonuç: Anneleri lise ve üzeri eğitim düzeyinde olan ve sınavla girilen bir liseden mezun olan öğrencilerin daha az BED eğiliminde oldukları saptanmıştır. Puanların yüksekliği, kişinin o davranışı daha çok kullandığını göstermektedir. Buna bağlı olarak, öğrencilerin ölçeğe göre BEDÖ puanı ortalamasının altında, yani daha az BED eğiliminde oldukları söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik öğrencisi, ebek öğrencisi, tıp öğrencisi, boyun eğici davranışlar ölçeği.

ABSTRACT

Purpose: The purpose of this study is to examine nursing-midwifery and medical students' submissive behaviour (SB) in Celal Bayar University Health School and Medical Faculty.

Method: The sample of the research are composed of 100 nurse, midwifery and medical students attending Celal Bayar University Health School and Medical Faculty and were chosen with stratified sampling technique. Sociodemographic questionnaire and SB Scale (SBS) were used for collecting data. High point in the scale indicates more SB. Number-percent, Kruskal-Wallis (K Independent Samples Tests), Independent Samples T Test and One Way Analysis (ANOVA) test for advanced analysis were used to analyse data.

Results: The mean points of SB Scale of students' were founded 38.11 ± 9.73 . The mean points of SB Scale; for nursing students' were 34.40 ± 8.82 , for midwifery students' were 40.33 ± 8.44 and for medical students' were 38.71 ± 10.25 .

Conclusion: It was found that SB tendency of the students whose mothers graduated from high school and those accepted to a high school after having passed an exam was less. Points' being higher indicate that person is using that behavior more. As a result, students' average score at the bottom of the scale according to SBS, which tend to be less than can be said SB.

Key Words: Nursing students, midwifery students, medical students, submissive behaviour scale.

GİRİŞ

Çağdaş sağlık sistemi içinde topluma götürülen sağlık hizmetlerinin etkili olmasında "Ekip Yaklaşımı" vazgeçilmez bir doğru olarak kabul edilmektedir. Ekip içinde benzer ya da farklı mes-

lek gruplarının, kendilerini veya diğer meslek gruplarını doğru algılayabilmeleri, topluma sunulan sağlık hizmetlerinin etkili olmasında rol oynar. Hemşire, doktor, psikolog, diyetisyen, fizyoterapist, sosyal hizmet uzmanı gibi profesyonel-

*Prof. Dr. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, **Öğr. Gör. Dr. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu

lerden oluşan sağlık ekibindeki her bir meslek üyesinden kendine özgü, fakat birbirini tamamlayıcı hizmet vermesi beklenir (Çakırcalı 2000). Kişiler arası ilişkiler açısından insan davranışları zaman zaman iletişimde engellere ya da problemlere yol açmaktadır (Özkan ve Özen 2008). Sosyal uyumu olmayan, bencil, çekingen, şiddete yönelik, özgüvensiz bireyler ekip çalışmalarında problem yaratmakta ve ekip içi ilişkileri bozan tavırlar sergilemektedir. Tüm bu tavırlar boyun eğici davranışlara (BED) eğilimin göstergesidir (Kaya, Güneş, Kaya ve Pehlivan 2007; Özkan ve Özen 2008; Özmen, Özmen, Dündar, Çetinkaya ve Taşkın 2008).

İletişimi bozan bu tavırlar BED özelliğine sahip bireyin, kendisini daha az değerli ve önemsiz görmesi, düşüncesini özgürce ifade edememesi ve “hayır” demekte zorlanması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu kişiler liderlik davranışı gösteremez, girişimci olamaz, kendine güveni düşüktür, sorumluluk almaktan ve değişikliklerden kaçınırlar (Özcan 2006; Özkan ve Özen 2008).

Ne yazık ki günümüzde diğer sağlık ekibi üyelerinin görevlerini yapmak ta hemşirenin ve ebenin günlük rutin işleri olmuş, bu da onu asıl görevinden uzaklaştırmıştır. Hekim, hastanın iyileştirilmesinde hemşirelik/ebelik dışı fonksiyonları da hemşire ve ebeden bekler olmuştur. Pek çok araştırma sonucunda sağlık ekibi içinde hekim ve hemşire-ebe ilişkileri yardım edici, bağımlı olma gibi unsurlar taşımaktadır (Karadakovan 1997; San Turgay, Karaca, Çeber ve Aydemir 2005; Şahin ve Şirin 1995). Bu da ekip üyeleri arasında boyun eğici davranışlara, çekişmelere, iş doyumsuzluğuna ve tükenmişliklere neden olmaktadır.

Sağlıkla ilişkili meslekler insan ilişkileri üzerine temellenmiş bir meslek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte boyun eğici olmayan bir birey, atılgan, iletişim kurabilen, hasta savunuculuğu ve liderlik rollerini gerçekleştirebilen, ekip içi iletişimi güçlendirebilen, sorunları, çatışmaları etkili biçimde ele alıp çözümlere ulaşabilen bir kişidir. Bu nedenle sağlık ekibi üyelerinin BED'lara sahip

olmaması gerekmektedir (Özkan ve Özen 2008). Sağlık çalışanı olmaya aday öğrencilerin BED'larına ilişkin az sayıda çalışma bulunmaktadır.

Bu araştırma, sağlık çalışanı olmaya aday öğrencilerin BED'larını incelemeye yönelik olarak yürütülmüştür.

YÖNTEM

Tanımlayıcı olarak planlanan araştırmanın evrenini, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik-Ebelik Bölümü ve Tıp Fakültesi öğrencileri oluşturmuştur. Tabakalı örneklem tekniği ile (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu 2000) belirlenen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 100 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan öğrenci tanıtım formu ve Gillbert ve Allan (1994) tarafından geliştirilen ülkemizde geçerlik güvenilirliği Nesrin H. Şahin ve Nail Şahin tarafından yapılarak Türk toplumuna uyarlanan 16 maddeden oluşan Boyun Eğici Davranış Ölçeği (BEDÖ) ile toplanmıştır. Maddeler, 5'li likert tipi puanlama esasına göre değerlendirilmiştir. Ölçekten en düşük 11, en yüksek 80 puan alınabilir. Yüksek puanlar daha fazla BED'a işaret eder. Verilerin analizinde sayı-yüzde dağılımı, Kruskal-Wallis (K Independent Samples Tests), Bağımsız Gruplarda T Testi (Independent Samples T Testi) ve Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır. Çalışmada ölçeğin güvenilirlik katsayısı $r=.78$ bulunmuştur. Araştırmanın yapılması için kurumdan yazılı izin, öğrencilerden sözel izin alınmıştır.

BULGULAR

Öğrenciler 16-25 yaş arasında olup yaş ortalaması 20.58 ± 2.29 'dur. Öğrencilerin %71'inin kız, %76'sının gelirinin gidere denk (Tablo 1), %49'unun yaşamlarının büyük bölümünü ilde geçirdikleri belirlenmiştir.

Öğrencilerin %57'si tıp, %22'si hemşirelik ve %21'i ebelik öğrencisidir. Öğrencilerin sınıflara göre dağılımına bakıldığında sırasıyla %23'ü birinci, %25'i ikinci, %18'i üçüncü, %18'i dördün-

cü, %9'u beşinci ve %7'si altıncı sınıftadır.

Çalışmada öğrencilere okudukları bölümün kaçınıcı tercihleri olduğu sorulduğunda %37'si 9. ve üzerinde tercihleri olduğunu, %32'si 4.-8. tercihleri, %31'i ise ilk üç tercihi arasında olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilere eğitimini sürdürdüğü meslekleri seçme nedenleri sorulduğunda %51'i kendi isteği olduğunu, %18'i ise ekonomik nedenlerden dolayı seçtiğini belirtmiştir. Çalışmada öğrencilerin %71'i mesleğine ilişkin olumlu tutum içerisinde olduğunu belirtmiştir.

Tablo 1. Öğrencilere İlişkin Tanıtıcı Bulgular

Özellikler		Sayı	Yüzde
Cinsiyeti	Kız	71	71.0
	Erkek	29	29.0
Gelir Durumu	Gelir gıderden fazla	12	12.0
	Gelir gıdere denk	76	76.0
	Gelir gıderden az	12	12.0
Mezun olduğu lise	Lise	43	43.0
	Sınavla girilen lise	57	57.0
Öğrencinin mesleği seçme nedeni	Kendi isteği ile	51	51.0
	Ailesinin isteği ile	14	14.0
	Ekonomik nedenlerle	18	18.0
	Tesadüfen	17	17.0
Öğrencinin mesleğe karşı tutumu	Olumlu tutum	71	71.0
	Olumsuz tutum	29	29.0
TOPLAM		100	100.0

Tablo 2. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre BEDÖ Puan Ortalamalarının Dağılımı

Sosyodemografik Özellikler	n	Ort+SD	Anlamlılık
*Yaş			
16-19	31	37.61±10.19	X ² =0.43 p=0.806
20-23	58	38.17±9.38	
24 ve üzeri	11	39.18±11.05	
*Cinsiyet			
Kadın	71	38.36±9.71	
Erkek	29	37.48±9.91	
*Bölüm			
Hemşirelik	22	34.40±8.82	X ² =4.31 p=0.116
Ebelik	21	40.33±8.44	
Tıp	57	38.71±10.25	
*Sınıf			
1.sınıf	23	35.91±10.69	X ² =8.72 p=0.121
2.sınıf	25	40.32±9.49	
3.sınıf	18	34.33±8.77	
4.sınıf	18	41.44±7.01	
5.sınıf	9	37.55±9.92	
6.sınıf	7	39.28±13.31	

*KRUSKAL-WALLIS kullanılmıştır.

Çalışmada BEDÖ'nin güvenilirlik kat sayısı 0.78 olarak saptanmıştır. Öğrencilerin BEDÖ puan ortalaması 38.11±9.73 olarak saptanmıştır.

Öğrencilerin BEDÖ toplam puan ortalamalarının sosyodemografik özelliklerine göre istatistiksel olarak karşılaştırılması Tablo 2'de gösterilmiştir. Öğrencilerin yaş gruplarına ve cinsiyetlerine göre aldıkları toplam puan ortalamaları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (Kruskal Wallis X²=0.43; p>0.05). Öğrencilerin bölümlerine göre BEDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (Kruskal Wallis X²=4.31; p>0.05).

Öğrencilerin sınıflarına göre BEDÖ puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı (Kruskal Wallis X²=8.72; p>0.05) görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 3. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre BEDÖ Puan Ortalamalarının Dağılımı

Sosyodemografik Özellikler	n	Ort+SD	Anlamlılık
*Gelir Durumu			
Gelir giderden fazla	12	36.16±9.01	X ² =2.92 p=0.232
Gelir gidere denk	76	37.71±9.81	
Gelir giderden az	12	42.58±9.37	
En uzun süre yaşadığı yerleşim bölgesi			
Kırsal bölge	51	39.05±9.67	t=0.994 p>0.05
Kentsel bölge	49	37.12±9.79	
En son mezun olduğu okul			
Lise	43	41.11±9.68	t=2.771 p<0.05*
Diğer (Ana., fen lise vb.)	57	35.84±9.21	

*KRUSKAL-WALLIS kullanılmıştır.

Öğrencilerin gelir durumuna göre (Kruskal Wallis $X^2=0.49$; $p>0.05$) BEDÖ puan ortalamaları arasında da anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (Tablo 3).

Öğrencilerin yaşamı boyunca en uzun süre yaşadığı yerleşim birimine, en son mezun olduğu okula ve mesleğe karşı tutumlarına göre BEDÖ puan ortalamaları arasında fark olmadığı bulunmuştur (Tablo 3).

En son mezun olduğu okula göre ($t=2.771$; $p<0.05$) puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu, sınavla girilebilen liseden mezun olan öğrencilerin daha az BED eğiliminde oldukları saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre BEDÖ Puan Ortalamalarının Dağılımı

Sosyodemografik Özellikler	n	Ort+SD	Anlamlılık
*Anne Eğitim Durumu			
İlkokul ve daha az eğitilmiş	51	39.94±10.97	X ² =8.99 p=0.029*
Ortaokul mezunu	15	40.20±8.52	
Lise mezunu	18	35.77±7.48	
Üniversite mezunu	16	32.93±6.44	
*Baba Eğitim Durumu			
İlkokul ve daha az eğitilmiş	32	36.84±9.15	X ² =3.70 P=0.295
Ortaokul mezunu	15	40.60±9.97	
Lise mezunu	21	39.85±8.34	
Üniversite mezunu	32	37.06±11.00	
*Baba Mesleği			
Memur	26	36.59±9.59	X ² =1.46 p=0.691
Emekli	25	39.32±11.08	
Serbest meslek	20	37.95±9.26	
Diğer Tıp	29	38.44±9.27	
*Anne Mesleği			
Ev hanımı	71	38.95±10.49	X ² =2.71 p=0.438
Memur	10	33.50±5.64	
Emekli	8	37.75±6.34	
Diğer	11	37.09±9.09	

*KRUSKAL-WALLIS kullanılmıştır.

Öğrencilerin baba ve annelerinin eğitim durumunun BEDÖ puan ortalamaları üzerine etkisi incelendiğinde babanın eğitim durumu anlamlı bulunmazken (Kruskal Wallis $X^2=3.70$; $p>0.05$), anne eğitimine göre puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (Kruskal Wallis $X^2=8.99$; $p<0.05$) (Tablo 4). Anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin daha az BED gösterdikleri saptanmıştır.

Öğrencilerin farklı mesleklerde çalışan anne (Kruskal Wallis $X^2=2.71$) ve babalarının (Kruskal Wallis $X^2=1.46$) BEDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$) (Tablo 4).

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre BEDÖ Puan Ortalamalarının Dağılımı

Sosyodemografik Özellikler	n	Ort+SD	Anlamlılık
*Mesleği Seçme Nedenleri			
Kendi isteği	51	36.68±9.52	X ² =4.47 p=0.215
Ailesinin isteği	14	41.92±8.43	
Ekonomik nedenler	18	37.61±9.77	
Tesadüf	17	37.76±11.00	
*Mesleğe karşı tutumları			
Olumlu tutum	71	37.02±9.21	X ² =3.05 p=0.080
Olumsuz tutum	29	40.75±10.61	

*KRUSKAL-WALLIS kullanılmıştır.

Öğrencilerin mesleği seçme nedenlerine göre BEDÖ puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlenmiştir (Kruskal Wallis X²=4.47;p>0.05) (Tablo 5).

Öğrencilerin mesleğe karşı tutumlarına göre (Kruskal Wallis X²=3.058; p>0.05) puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 5).

Tablo 6. Öğrencilerin Buldukları Okulu Tercih Etme Sıralarına Göre BEDÖ Puan Ortalamalarının Dağılımı

ÖSS/ÖSYS'de	n	%	X±SS	İstatistiksel değerlendirme
1-3. tercih	31	31.0	36.77±10.62	F=0.514, p>0.05
4-8. tercih	32	32.0	38.15±10.09	
9. ve üzeri tercih	37	37.0	39.18±8.72	

Tablo 6'da görüldüğü gibi, öğrencilerin buldukları okulu ÖSS'de tercih etme sırasına göre BEDÖ puan ortalamaları arasında fark olmadığı bulunmuştur.

TARTIŞMA

Çalışmamızda öğrencilerin çoğunluğunun okudukları bölümün ilk tercihleri arasında yer aldığı belirlenmiştir. Altuğ Özsoy, Uysal, Bayık ve Erefe (1999) hemşire öğrencilerin mesleğe ilişkin görüşlerini incelediği bir çalışmada öğrencilerin okudukları bölümü sadece %49'unun 1-3. sırada tercih ettiği belirlenmiştir. Genç ve Kaya'nın (2003) yapmış olduğu çalışmada tıp fakültesi öğ-

rencilerinin %77.3'ünün ilk tercihlerinin tıp fakültesi olduğu belirlenmiştir. Köksal ve ark. (1999)'nın tıp fakültesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada da öğrencilerin üniversite sınavında tıp fakültesini tercih sıralamalarına bakıldığında %43.7'sinin birinci, %40'ının ise ilk üç tercihten sonra yer aldığı gözlenmiştir. Bizim çalışmamızın sonucu, diğer çalışma sonuçları ile benzeşmektedir.

Yanikkerem, Altıparmak ve Karadeniz (2004)'in yaptığı çalışmada öğrencilerin %38'i kendi isteği, %27.2'si iş bulmanın kolay olması, %14.1'i açıkta kalmamak için buldukları mesleği seçtiğini belirtmiştir. San Turgay ve ark. (2005)'nin çalışmasında da hemşirelik öğrencilerinin %20.3'ünün aile ve çevresi istediği, %45.3'ünün bir meslek edinmek için buldukları bölümü tercih ettikleri bulunmuştur. Altuğ Özsoy ve ark. (1999)'nın hemşire öğrencilerin %33.6'sının hemşirelik mesleğini ailesinin isteği üzerine seçtiğini belirlemiştir. Erbil ve Bostan'ın (2004) çalışmasında da ebe ve hemşirelerin %40.2'sinin mesleği kendi isteği ile, %32.2'sinin ailesinin isteği ile ve %27.6'sının tesadüfi olarak seçtiğini belirtmiştir. Genç ve Kaya (2003) çalışmalarında tıp fakültesi öğrencilerinin mesleği seçme nedenleri arasında dördüncü sırada "hekimliğin saygın bir meslek olduğunu düşünme" olduğunu saptamıştır. Köksal ve ark. (1999)'nın çalışmalarında tıp fakültesi öğrencilerinin tercihlerinden etkili olan nedenleri; kendi isteği (%62.3), aile isteği ve önerisi (%27.9), rastlantısal (%8.7) olarak belirtmişlerdir. Alper ve Özdemir (2004) çalışmalarında tıp fakültesi öğrencilerinin %88.9'unun tıp fakültesini isteyerek seçtiklerini saptamışlardır. Öğrencilerin %17.2'si gelecekte iş güvencesi olması nedeniyle bu mesleği tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Çalışmamızda da öğrencilere eğitimini sürdürdüğü meslekleri seçme nedenleri arasında kendi isteği ve ekonomik nedenlerin yer aldığı belirlenmiştir.

Yanikkerem ve ark. (2004)'nin çalışmasında öğrencilere "mesleğiniz hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sorulduğunda %47.8'inin hiçbir fikre

sahip olmadığı, diğer büyük bir kısmının ise olumlu düşüncelere sahip olduklarını belirten cevaplar verdikleri görülmüştür. San Turgay ve ark. (2005)'nın hemşirelik öğrencilerinin seçtikleri bölüme gelmeden önce ve sonra hemşirelik mesleği hakkındaki düşünceleri incelendiğinde; okula başlamadan önce meslek hakkındaki olumsuz düşüncelerinin daha fazla olduğu, ancak eğitim süreci içinde bu düşüncelerin olumlu (%32.81) ve kısmen olumlu yönde (%40.63) değişim gösterdiği belirlenmiş ve bu fark istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur. Alper ve Özdemir (2004) çalışmasında, tıp öğrencilerinin hekimlik mesleğine bakış açılarını değerlendirmek üzere sorulan sorulara %87.3'ü "insanlara faydalı olmanın" çok önemli, %50.1'i "toplumda saygın bir meslek olmasının" önemli olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlarda da görüldüğü gibi öğrencilerin mesleklerine ilişkin olumlu tutum sergilemeleri bizim çalışma sonuçlarımızı da desteklemektedir.

Çalışmada ölçeğin güvenirlik katsayısı Gilbert ve Allan (1994) (0.74) ve O'Connor, Berry, Weiss ve Gilbert (2002)'in (0.78) çalışmalarından elde ettikleri katsayı ile benzerlik göstermektedir. Hünler ve Gençöz (2003) ölçeğin güvenirlik katsayısını 0.94 olarak bulurken, Mete ve Çetinkaya (2005) ise 0.69 olarak bulmuşlardır.

Tüm çalışma grubundaki öğrencilerin BEDÖ puanı 38.11 ± 9.73 'tür. Tıp öğrencilerinin BEDÖ ölçeği puan ortalaması (38.71 ± 10.35) Kaya, Güneş, Kaya ve Pehlivan (2004) çalışma sonucuyla (36.1 ± 8.5) ile benzerlik göstermektedir. Özkan ve Özen (2008) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada BEDÖ puanları 34.9 ± 8.7 olarak bulunmuş. Bu sonuç bizim çalışma sonucumuzu (34.40 ± 8.82) desteklemektedir. Kaya ve ark.'nın (2007) çalışmasında ise farklı bir ölçek kullanılmış ve sağlık yüksekokulu öğrencilerinin tıp fakültesi öğrencilerine oranla daha fazla BED eğiliminde oldukları bulunmuştur. Çalışmamızda BEDÖ puan ortalamalarına bakıldığında sırası ile en fazla ebelik, tıp ve hemşirelik öğrencilerinin BED eğiliminde oldukları görülmektedir.

Öğrencilerin BEDÖ toplam puan ortalamaları sosyodemografik özellikleri ile karşılaştırıldığında yaş gruplarına ve seçtikleri bölümlere göre BEDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p > 0.05$) (Tablo2).

Mete ve Çetinkaya (2005) ve Özkan ve Özen'in (2008) çalışmalarında öğrencilerin sınıflarına göre BEDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı derecede fark olduğu belirtilmiştir. Bizim çalışmamızda ise sınıflara göre BEDÖ puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı ($p > 0.05$) görülmüştür (Tablo 2).

Öğrencilerin gelir durumuna göre ($p > 0.05$) BEDÖ puan ortalamaları arasında da anlamlı bir fark (Tablo 3) olmamakla birlikte gelir durumu yükseldikçe daha az BED gösterme eğiliminde oldukları saptanmıştır. Ocakçı ve Ayyıldız (2004) çalışmasında gelir durumu ile BED puanları arasında anlamlı fark bulunmadığını belirtirken, Kaya ve ark. (2004; 2007)'nin yapmış oldukları iki ayrı çalışmada ve Özmen ve ark. (2008)'nin çalışmasında da gelir düzeyi ile BED arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu belirtilmiştir. Ailesinin gelirinin düşük olduğunu düşünen öğrencilerin daha fazla BED eğiliminde oldukları saptanmıştır.

Babaların eğitim durumuna göre öğrencilerin BEDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmazken ($p > 0.05$), anne eğitimine göre puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p < 0.05$) (Tablo 4). Bu farkın da anne eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerden kaynaklandığı, sonuçta da ortaokul ve altı eğitim düzeyindeki annelerin çocuklarının daha fazla BED gösterdikleri görülmektedir. Kaya ve ark. (2004)'nin çalışmasında anlamlı fark olmamakla birlikte öğrencilerin annesinin ve babasının eğitim düzeyi yükseldikçe daha az BED eğilimi gösterdikleri saptanmıştır. Kaya ve ark. (2007)'nin diğer çalışmasında ise babası ilkökullü ve daha düşük eğitim düzeyinde olan öğrencilerin BED puanlarının daha düşük olduğu belirtilmiştir. Ocakçı ve Ayyıldız'ın (2004) çalışmasında

da ise anne ve baba eğitim durumu ile BED puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürde ebeveyn eğitim düzeyi ile öğrencilerin mesleğini isteyerek seçme ve benlik gelişimi arasında anlamlı ilişki bulunduğu belirtilmektedir (Ünsar ve İşsever 2003; Yanikkerem ve ark 2004). Günümüzde anne eğitim düzeyinin çocukların yaşamlarının birçok yönünü etkilediği bilinmektedir. Çalışma sonucumuz bu gerçeğe uygunluk göstermektedir.

Anne ve baba mesleklerine göre öğrencilerin BEDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$) (Tablo 4).

Öğrencilerin mesleği seçme nedenlerine göre BEDÖ puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p>0.05$) (Tablo 5).

Öğrencilerin cinsiyetlerine (Tablo 2), yaşamı boyunca en uzun süre yaşadığı yerleşim birimine, en son mezun olduğu okula (Tablo 3) ve mesleğe karşı tutumlarına (Tablo 5) göre BEDÖ puan ortalamaları arasında fark olmadığı bulunmuştur. Hünler ve Gençöz'ün (2003) çalışmasında cinsiyet ve BED arasında bir ilişki bulunmadığı belirtilmiştir. Kaya ve ark. (2004)'nın ise cinsiyet ile BED arasında anlamlı fark olduğunu, erkek öğrencilerin daha çok BED gösterdiklerini saptamışlardır. Çalışma sonuçlarımız Kaya ve ark. (2004)'nın sonuçları ile benzerlik göstermezken, Hünler ve Gençöz (2003)'ün çalışma sonucu ile paraleldir.

Çalışmada, öğrencilerin mesleğe karşı tutumlarına göre BEDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamasına karşın ($p>0.05$), mesleğine karşı olumlu tutum sergileyen öğrencilerin daha az BED eğiliminde oldukları görülmektedir (Tablo 5). Hünler ve Gençöz (2003) çalışmasında BED ve umutsuzluk arasında pozitif korelasyon olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, mesleğine olumlu tutum gösteren öğrencilerin umutlu yaklaşım gösterdikleri ve sonuçta BED eğilimlerinin daha az olduğu düşünülmektedir. Alper ve Özdemir (2004) öğrencilerin hekimlik mesleğine bakış açılarını değerlendirmek üzere yaptıkları çalışmalarında “hekimlik mesleğinin toplumda say-

gı duyulan bir meslek olması, insanlara faydalı olma” gibi olumlu düşünceleri belirtenlerin oranı ortalama %50 olarak belirlenmiştir. San Turgay ve ark. (2005)'nin çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin %20.3'ünün sağlık yüksekokuluna girdikten sonra önemli bir meslek olduğunu düşündüğünü, %10.9'u mesleği sevdiğini belirtmiştir. Literatürde, seçilen meslek ve mesleğin toplumdaki statüsü bireyin benlik değerlerini etkileyen etmenlerden biri olduğu belirtilmektedir (Çakmakçı ve Aycan 2003). Altuğ Özsoy ve ark. (1999)'nın hemşire öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmada, %60.6'sı toplumdaki hemşirelik imajının olumsuz, %41'i ise kısmen olumlu bulunduğunu belirtmiştir. Çakmakçı ve Aycan'ın (2003) çalışmasında da “toplumun hemşirelik imajı hakkındaki sizin görüşünüz nedir?” sorusuna lise öğrencilerinin %49.2'si olumlu, %24.81'i biraz olumlu olarak yanıtlamışlardır. Bizim çalışmamızda da öğrencilerin %71'inin mesleklerine ilişkin olumlu tutum içerisinde oldukları ve bu sonucun literatür sonuçları ile paralellik gösterdiği belirlenmiştir. Çalışmamızda bölümlere göre, öğrencilerin mesleklerine ilişkin olumlu tutum oranları sırasıyla hemşirelik %16.9, ebelik %21.1, tıp %62.0; bölümlere göre mesleğe ilişkin tutumları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamsızdır ($p>0.05$).

Öğrencilerin en son mezun oldukları okula göre ($p<0.05$) BEDÖ puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu farkın lise çıkışlı öğrencilerden kaynaklandığı görülmektedir. Lise çıkışlı öğrencilerin ($X=41.11$) puan ortalamasının sınavla girilen liselerden mezun öğrencilere oranla daha yüksek olması daha fazla BED sergilediklerini göstermektedir (Tablo 3). Yanikkerem ve ark. (2003)'nin çalışmasında öğrencilerin mesleklerini isteyerek seçme durumu ile mezun oldukları lise arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bizim çalışmamızda öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (%57) Anadolu, Süper, Fen ya da Özel Liselerden mezunu olmaları, Yanikkerem ve ark. (2004)'nın çalışmasında ise çoğunluğun (%71.7) lise çıkışlı olmaları nedeni ile farklılık gözlemlendiği sonucuna varılmaktadır. Bu

sonuç, sınavla girilen liseden mezun olan öğrencilerin yaşamları boyunca daha yüksek performans göstermeleri nedeniyle özgüvenlerinin artmasına bağlanabilir.

Öğrencilerin buldukları okulu ÖSS’de tercih etme sırasına göre BEDÖ puan ortalamaları arasında fark olmadığı saptanmıştır (Tablo 6). Devam ettiği okulu son sıralarda tercih eden öğrencilerin BED eğiliminin daha yüksek olması beklenirken, son yıllarda ÖSS’de öğrencilerin aldıkları puanlar doğrultusunda tercih yapma hakkına sahip olmaları ve daha gerçekçi tercihler yapmalarının davranışlarını da olumlu etkilediğini düşündürmüştür. Bu sonuca göre, devam ettikleri bölümü tercih sıralamasında son sıralarda yer alan öğrencilerin daha fazla BED sergiledikleri görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada ölçeğin güvenilirlik kat sayısı 0.78, öğrencilerin BED ölçeği puan ortalaması 38.11 ± 9.73 olarak saptanmıştır. Anneleri lise ve üzeri eğitim düzeyinde olan ve sınavla girilen bir liseden mezun olan öğrencilerin daha az BED eğiliminde oldukları saptanmıştır. Sonuç olarak sağlık çalışanı olmaya aday öğrencilerin daha az BED eğiliminde oldukları söylenebilir. Bu sonuçlar doğrultusunda;

-Ekip kavramı ile çalışacak sağlık üyesi olmaya aday öğrencilerinin lisans eğitiminin BED’lar üzerine etkileri değerlendirilerek programlarının BED’ları azaltan, geleneksel eğitim müfredatından farklı bir yaklaşım ile geliştirilmesi,

-Öğrencilerin sosyal ve fiziksel, duygusal, davranışsal, cinsel, ekonomik, akademik ve toplumsal birçok çatışma yaşadığı bu dönemde yalnızca eğitim programlarında değil aynı zamanda sosyal faaliyetlerle de BED’larını azaltan yaklaşımlar planlanması,

-Bu çalışmanın sağlık çalışanlarında, bunun yanı sıra daha geniş örneklemlerle sağlık mesleği adayları ve olmayan öğrencilerde tekrarlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Alper, Z., Özdemir, H. (2004). Uludağ üniversitesi tıp fakültesini tercih eden öğrencilerin kimi sosyo-demografik özellikleri ve mesleğe bakış açıları. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 30(2): 93-96.
- Altuğ Özsoy, S., Uysal, A., Bayık, A., Erefe, İ. (1999). Hemşire öğrencilerin mesleğe ilişkin görüşlerinin ileriye dönük incelenmesi. VII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu 22-24 Haziran, Erzurum, 345-350.
- Çakırcalı, E. (2000). Sağlık ve Hemşirelik. Hasta Bakımı ve Tedavisinde Temel İlke ve Uygulamalar. 3. Baskı, Nobel Tıp Kitabevleri Ltd. Şti., İzmir, 1-7.
- Çakmakçı, A., Aycan, N. (2003). Lise son sınıf öğrencilerin hemşirelik mesleğine bakış açıları ile mesleği tercih etme durumları: Manisa örneği. Hemşirelik Forum Dergisi, Ocak-Şubat, 6(1): 33-42.
- Erbil, N., Bostan, Ö. (2004). Ebe ve hemşirelerde iş doyumunu, benlik saygısı ve etkileyen faktörler. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 7(3): 56-66.
- Genç, M., Kaya, A. (2003). İnönü üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen bazı etmenler ve seçimlerden memnuniyet düzeyleri. 7. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özet Kitabı, Malatya, 96.
- Gilbert, P., Allan, S. (1994). Assertiveness, submissive behaviour and social comparison. British Journal of Clinical Psychology, 33: 295-306.
- Hünler, O. S., Gençöz, T. (2003). Boyun eğici davranışlar ve evlilik ilişkisi: Algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü. Türk Psikoloji Dergisi, 18(51): 99-108.
- Karadakovan, A. (1997). Tıp fakültesi öğrencilerinin hemşirelik ve sağlık ekibine ilişkin düşüncelerinin incelenmesi. IV. Ulusal & Uluslararası Katılımlı Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu Kitabı, Çevik Matbaacılık, İstanbul, 82-86.
- Kaya, M., Güneş, G., Kaya, B., Pehlivan, E. (2004). Tıp fakültesi öğrencilerinde boyun eğici davranışlar ve şiddetle ilişkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 5: 5-10.
- Kaya, M., Güneş, G., Kaya, B., Pehlivan, E. (2007). Tıp fakültesi ve sağlık yüksekokulu öğrencilerinde depresif belirti yaygınlığı, stresle başa çıkma tarzları ve etkileyen faktörler. Türk Psikiyatri Dergisi, 18(2): 137-146.
- Köksal, S. ve ark (1999). Cerrahpaşa tıp fakültesi öğrencilerinin tıp eğitimi ve mezuniyet sonrası ile ilgili tutumları. Cerrahpaşa J Med, 30(4): 251-258.
- Mete, S., Çetinkaya, E. (2005). Probleme dayalı öğrenim modeli’nin hemşire öğrencilerin boyun eğici davranışlarına etkisi. Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Dergisi, Aralık, 1(3): 49.
- Ocakçı, A., Ayyıldız, T. K. (2004). Çalışan çocuklarda boyun eğici davranışların incelenmesi. Çalışma Ortamı, 77(Kasım-Aralık): 18-22.
- O’Connor, L. E., Berry, J. W., Weiss, J., Gilbert, P. (2002).

Guilt, fear, submission and empathy in depression. *J Affect Disord*, 71: 19-27.

Özcan, A. (2006). Hemşire-hasta ilişkisi ve iletişim. 2. Baskı, Sistem Ofset Bas. Yay. San. Tic., Ankara, 230-244.

Özkan, İ. A., Özen, A. (2008). Öğrenci hemşirelerde boyun eğici davranışlar ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7(1):53-58.

Özmen, E., Özmen, D., DüNDAR, P. E., Çetinkaya, A. Ç., Taşkın, E. O. (2008). Yoksulluğun ergenlerin ruh sağlığına etkileri. *Türkiye'de Psikiyatri*, 10(2): 39-46.

San Turgay, A., Karaca, B., Çeber, E., Aydemir, G. (2005). Hemşirelik öğrencilerinin mesleği algılayışları. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8(1): 54-62.

Sümbüloğlu, K., Sümbüloğlu, V. (2000). *Biyoistatistik*, 9. Baskı, Hatipoğlu Yayınları, Ankara.

Şahin, N., Şirin, A. (1995). Hekimlerin Hemşirelik Mesleğine Bakış Açılarının Ve Hemşirelik Mesleğine İlişkin Sorunların İncelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11(3): 1-9.

Yanikkerem, E., Altıparmak, S., Karadeniz, G. (2004). Gençlerin meslek seçimini etkileyen faktörler ve benlik saygıları. *Manisa SYO örneği. Hemşirelik Forum Dergisi*, Mart-Nisan, 7(2): 60-67.

Ünsar, S., İşsever, H. (2003). Trakya üniversitesi sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Hemşirelik Forum*, Ocak-Şubat, 6(1): 7-11.